

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ความต้องการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวนาปีของเกษตรกรตำบลผาสุก อำเภอกุมภวาปี
จังหวัดอุดรธานี

Extension Needs in Seasonal Rice Production and Marketing of Farmers in Pha Sook Sub-District, Kumphawapi District, Udon Thani Province

อภิชาติ ฟองสินธุ์ (Apichad Fongsin)¹ เบนจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)²

ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (Paranee Tangwiwat)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (2) ความรู้ความเข้าใจการผลิตและการตลาดข้าวนาปี (3) สภาพการผลิตและการตลาดข้าวนาปี (4) ความต้องการส่งเสริม (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะ ประชากรที่ศึกษาเป็นเกษตรกรปลูกข้าวนาปี ตำบลผาสุก อำเภอกุมภวาปี จำนวน 463 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 215 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรสองในสามเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 53 ปี จบระดับประถมศึกษา (2) มีความรู้ความเข้าใจด้านการผลิตมากที่สุด ประเด็นข้าวต้องเก็บในยุ้งฉางที่สะอาดไม่มีข้าวเก่าอยู่ และด้านการตลาดในประเด็นข้าวที่ตลาดต้องการต้องมีความชื้นต่ำและมีสิ่งเจือปนน้อย (3) ส่วนใหญ่ทำนาหว่านข้าวแห้งโดยใช้ข้าวเหนียวพันธุ์ กข 6 และข้าวเจ้ามะลิ 105 ได้ผลผลิต 300 และ 232 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ (4) การส่งเสริมการผลิตที่ต้องการมากที่สุดคือวิธีการทำนาหว่านข้าวแห้ง โดยให้ความรู้ด้วยการเยี่ยมชมและการฝึกอบรม รวมทั้งสนับสนุนศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนให้มีเมล็ดพันธุ์ที่เพียงพอ ด้านการส่งเสริมการตลาดที่ต้องการ คือ การทำผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีคุณภาพดี ราคาสูง โดยควบคุมไม่ให้มีสิ่งเจือปนและมีข้าวหักน้อย ความชื้นไม่เกิน 14% (5) ปัญหาที่พบคือปัจจัยการผลิตมีราคาแพงและถูกพ่อค้าเอาเปรียบ เสนอแนะให้ส่งเสริมการทำปุ๋ยอินทรีย์และรัฐบาลควรมีการประกันราคาข้าวขั้นต่ำให้กับเกษตรกร

คำสำคัญ : ข้าวนาปี การผลิตข้าว การตลาดข้าว การส่งเสริมการเกษตร อุดรธานี

Abstract

The objectives of this research were to study (1) social and economic status; (2) understanding of seasonal rice production and marketing; (3) current status of seasonal rice production and marketing; (4) agricultural extension requirement; and (5) problems and suggestion. The population of this study was 463 seasonal rice farmers of Pha Sook Sub-District, Kumphawapi District and 215 farmers were selected by using simple random sampling method. Structured interview forms were used. Collected data were analyzed using descriptive statistics. The findings were as follows: (1) Two-thirds of the farmers were female, average age of 53 years, educated at primary level. (2) They had knowledge that rice must keep in clean barn without remaining old rice and rice product that meet marketing requirement is rice with less moisture content and contaminations. (3) They used RD6 glutinous and Jasmine rice 105 for paddy seedling sowing which gave average yields of 300 and 232 kilograms/Rai, respectively. (4) Agricultural extension needs were knowledge in paddy seedling sowing via visiting of officers and training as well as supporting seed production and promotion center to provide sufficient seed stock. For marketing, they required knowledge of production process of good quality rice. (5) Major problems encountered were high cost of production factors and farmers were exploited by rice-mill owners. They suggested that the government should strongly promote usage of organic fertilizer and guarantee minimum price of rice for the farmers.

Keywords: Seasonal rice, Rice production, Cultivation and marketing, Agricultural extension, Udon Thani

1 นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช apichadfs@gmail.com

2 รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช yoobench@hotmail.com

3 รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ptangwiwat@hotmail.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดอุตรดิตถ์ มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีทั้งหมดจำนวน 158,013 ไร่ โดยแยกเป็น ข้าวเหนียว จำนวน 80,127 ไร่ ข้าวเจ้าจำนวน 77,886 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 50.71 และ 49.29 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปีทั้งหมด ตามลำดับ (สำนักงานเกษตรอำเภอชุมพลบุรี 2555)

ตำบลผาสุกเป็นตำบลที่อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอชุมพลบุรี มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญเพียงชนิดเดียวคือข้าว มีครัวเรือนเกษตรกรที่ทำนาจำนวน 463 ครัวเรือน มีพื้นที่ปลูกทั้งหมด 7,761 ไร่ แยกเป็นข้าวเจ้า 4,097 ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 471.29 กิโลกรัมต่อไร่ และข้าวเหนียว 3,664 ไร่ ได้ผลผลิตเฉลี่ย 460.52 กิโลกรัมต่อไร่ จากการปฏิบัติงานในพื้นที่ของผู้นับวิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลผาสุก ซึ่งได้ส่งเสริมการปลูกข้าวมานาน พบว่าเกษตรกรยังประสบกับปัญหาในการปลูกข้าวนาปีหลายประการ ได้แก่ การใช้ปัจจัยการผลิตอย่างหลากหลายและเกินความจำเป็น เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าว ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การขาดแคลนแรงงาน และความเลื่อมจากภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น ทำให้ได้ผลผลิตต่ำ และข้าวไม่มีคุณภาพ ขายไม่ได้ราคา

จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงจำเป็นต้องศึกษา ความต้องการด้านการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวนาปี วิธีการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม ความต้องการด้านการสนับสนุน รวมถึงสภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคการปลูกข้าวของเกษตรกรในตำบลผาสุก อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อที่จะให้ทราบรายละเอียดในกระบวนการผลิตและการตลาดว่ามีสิ่งใดที่จะต้องปรับปรุง แก้ไข หรือสนับสนุนให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนรับทราบปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการตลาดของเกษตรกร ซึ่งจะนำไปสู่การหาแนวทางและวางแผนการส่งเสริมการผลิตข้าวนาปีให้เหมาะสมกับท้องถิ่น วัฒนธรรมและสังคมของเกษตรกร ซึ่งวิธีการส่งเสริมที่เหมาะสมจะสามารถชักชวน โน้มน้าว และชักจูงให้เกษตรกรยอมรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาระบบการผลิตข้าวให้ก้าวหน้า โดยใช้ศักยภาพ ความพร้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดการบูรณาการอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการผลิตข้าวนาปีที่ถูกต้อง ได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพ สามารถจำหน่ายได้ราคาดี เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ ส่งผลให้ประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ
2. ศึกษาความรู้ความเข้าใจตามคำแนะนำในการผลิตและการตลาดข้าวนาปีของเกษตรกร
3. ศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดของข้าวนาปีในตำบลผาสุก อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดอุตรดิตถ์
4. ศึกษาความต้องการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวนาปีของเกษตรกร
5. ศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะการผลิตและการตลาดข้าวนาปีของเกษตรกร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการผลิตและการตลาดข้าวนาปีของเกษตรกรในตำบลผาสุก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจหลักปี 2557/58 ไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตรและเพาะปลูกข้าวระหว่างเดือนเมษายนถึงกรกฎาคม 2557 เก็บเกี่ยวช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน 2557

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนจำนวน 463 คน การสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย โดยการจับสลากตามสัดส่วนร้อยละ 46.44 ของประชากรในแต่ละหมู่บ้าน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 215 คน ประกอบด้วย 4 ส่วนคือ (1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ความรู้ความเข้าใจตามคำแนะนำในการผลิตและการตลาดข้าวนาปี (3) สภาพการผลิตและการตลาดข้าวนาปี (4) ความต้องการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวนาปี ทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างส่วนที่ไม่ถูกสุ่มจำนวน 25 ราย มีค่าสัมประสิทธิ์ของแอลฟา (Coefficient of Alpha หรือ Cronbach Alpha) เท่ากับ 0.934 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการจัดลำดับ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรผู้ผลิตข้าวนาปีในตำบลผาสุก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี สองในสามเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 53 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรมากกว่าครึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร โดยเป็นสมาชิกลูกค้านาคาร์เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) มากที่สุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 คน แรงงานในการผลิตข้าวเฉลี่ย 2.6 คน ขนาดพื้นที่ผลิตข้าวเฉลี่ย 17 ไร่ มีประสบการณ์ในการผลิตข้าวนาปีเฉลี่ย 22 ปี แหล่งเงินทุนในการผลิตข้าวนาปีส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเอง เครื่องจักรกลการเกษตรที่ใช้เกษตรกรมากกว่าครึ่งมีรถไถเดินตาม มีรายได้จากการขายข้าวเฉลี่ย 24,940 บาท ต่อปี การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตข้าวนาปีจากแหล่งต่างๆ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมาจากการประชุม และรับฟังจากหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

2. ความรู้ความเข้าใจตามคำแนะนำในการผลิตและการตลาดข้าวนาปี

2.1 ความรู้ความเข้าใจด้านการผลิตข้าวนาปี

1) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ เกษตรกร (ร้อยละ 86.5) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น เมล็ดพันธุ์ดี ต้องทนแล้ง ทนเค็ม และให้ผลผลิตสูง และเกษตรกรเพียง (ร้อยละ 8.4) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นเมล็ดพันธุ์ ข้าวควรมีอัตราการงอกร้อยละ 80 ขึ้นไป

2) การกำหนดช่วงเวลาปลูกที่เหมาะสม เกษตรกร (ร้อยละ 40.5) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นนาหว่านข้าวแห้งควรวานปลายเดือนกรกฎาคม ถึงต้นเดือนสิงหาคม และเกษตรกร (ร้อยละ 26.5) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นนาดำควรตกกล้ากลางเดือนกรกฎาคมและปักดำเดือนสิงหาคม

3) การเตรียมดิน เกษตรกร (ร้อยละ 94.0) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น การไถจะเป็น การไถกลบตอซังข้าวและวัชพืช และเกษตรกร (ร้อยละ 11.6) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น การไถแปรเป็นการ ไถครั้งที่สอง เพื่อกลบวัชพืชลงไปในดิน

4) การปลูกข้าว เกษตรกร (ร้อยละ 88.8) มีความรู้ความเข้าใจ นาหว่านข้าวแห้งใช้เมล็ดพันธุ์อัตรา 15- 20 กิโลกรัม/ไร่ และเกษตรกรเพียง (ร้อยละ 7.0) ความรู้ความเข้าใจในประเด็นอายุกล้าที่เหมาะสม ควรมีอายุ 25-30 วัน

5) การปฏิบัติดูแลรักษา เกษตรกร (ร้อยละ 91.6) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น การใส่ปุ๋ย นาที่เป็นดินเหนียวควรใช้สูตร 16-20-0 นาที่เป็นดินทรายควรใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 16-16-8 และเกษตรกร (ร้อยละ 14.4) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น การใส่ปุ๋ยครั้งแรกควรใส่ก่อนปักดำไม่เกิน 1 วัน หรือหลังจากปักดำแล้ว 10-15 วัน

6) การเก็บเกี่ยว เกษตรกร (ร้อยละ 94.4) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น ยังฉางเก็บรักษา ข้าวต้องสะอาด ไม่มีข้าวเก่าและป้องกันนกหนูได้ และเกษตรกรเพียง (ร้อยละ 4.2) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น ก่อนเก็บเกี่ยวข้าว 10 วันควรระบายน้ำออกจากแปลงนา

2.2 ความรู้ความเข้าใจด้านการตลาดข้าวนาปี

เกษตรกร (ร้อยละ 88.8) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น ข้าวล้ามีสิ่งเจือปนน้อย ความชื้นต่ำ ข้าวหักน้อย จะเป็นที่ต้องการของตลาด และเกษตรกร (ร้อยละ 23.2) มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น โรงสี โดยทั่วไปต้องการซื้อข้าวที่มีความชื้นไม่เกิน 14 %

3. สภาพการผลิตข้าวนาปีและการตลาดข้าวนาปี

3.1 สภาพการผลิตข้าวนาปี

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติ ดังนี้

1) เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ข้าวเหนียวพันธุ์ กข 6 มากที่สุด รองลงมาคือข้าวเจ้ามะลิ 105 ผลผลิตเฉลี่ยข้าวเหนียว กข 6 จำนวน 300 กิโลกรัม/ไร่ ข้าวเจ้าขาวดอกมะลิ 105 จำนวน 232 กิโลกรัม/ไร่ โดยแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่ใช้นั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จะเก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง เกษตรกรเกือบสองในสามมีการคัดเลือกสิ่งเจือปนก่อนหว่านข้าวแห้ง/หว่านกล้า การใช้เมล็ดพันธุ์สำหรับปลูกข้าวโดยวิธีนาดำเฉลี่ย 9 กิโลกรัม/ไร่ และการใช้เมล็ดพันธุ์สำหรับการปลูกโดยวิธีนาหว่านข้าวแห้งเฉลี่ย 19 กิโลกรัม/ไร่

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

2) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนการผลิตข้าว โดยส่วนมากไถกลบฟางข้าว รองลงมาใช้ปุ๋ยคอก ในการเตรียมดินเกษตรกรส่วนมากจะไถจำนวน 2 ครั้ง

3) เกษตรกรมากกว่าครึ่งผลิตข้าวโดยวิธีทำนาหว่านข้าวแห้ง รองลงมาก็คือการทำนาดำ เกษตรกรที่ทำนาดำส่วนใหญ่จะใช้ต้นกล้าข้าวที่มีอายุ 26-30 วันในการปักดำ และเกษตรกรเกือบครึ่งปักดำข้าว โดยใช้ต้นกล้า 5 ต้น/จับ เกษตรกรที่ทำนาหว่านข้าวแห้งส่วนมากทำการหว่านข้าวในเดือนพฤษภาคม ส่วน เกษตรกรที่ทำนาดำจะปักดำข้าวในเดือนกรกฎาคม

4) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวซึ่งมีการใช้ 3 ครั้ง โดยการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ใส่ระยะหลังปักดำ/หว่านข้าวใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 16-8-8 ในอัตราเฉลี่ย 15.2 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาใช้ปุ๋ย 16-16-8 อัตราเฉลี่ย 15.4 กิโลกรัมต่อไร่ ใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 ในระยะข้าวแตกกอ ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 3 สูตร ได้แก่ 16-8-8 อัตราเฉลี่ย 15.0 กิโลกรัมต่อไร่ สูตร 6-16-8 อัตราเฉลี่ย 1.8 กิโลกรัมต่อไร่ และสูตร 15-15-15 อัตราเฉลี่ย 1.5 กิโลกรัมต่อไร่ ใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 3 ใส่ระยะข้าวตั้งท้อง ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 อัตราเฉลี่ย 13.7 กิโลกรัม/ไร่ รองลงมาใช้ สูตร 16-16-8 อัตราเฉลี่ย 15.3 กิโลกรัม/ไร่ เกษตรกรส่วนมากมีการเตรียมการก่อนใส่ปุ๋ยเคมี โดยมีการจัดการระดับน้ำและมีการกำจัดวัชพืชก่อนการใส่ปุ๋ยเคมี การกำจัดวัชพืชส่วนมากใช้มือถอนและใช้สารเคมี และพบว่า เกษตรกรหนึ่งในสามมีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

5) เกษตรกรเกือบครึ่งเก็บเกี่ยวข้าวหลังข้าวออกดอก 30 วันหรือระยะพลับพลึง โดยใช้เคียว และรถเกี่ยวข้าว ส่วนการนวดข้าวนั้นเกษตรกรเกือบครึ่งใช้เครื่องนวดข้าว และเกษตรกรมากกว่าสองในสามมีการตากข้าวหลังจากนวดข้าวเสร็จ โดยตากข้าวไว้ไม่เกิน 3 วัน เกษตรกรมากกว่าสองในสามเก็บรักษาข้าวในยุ้งฉาง และเกษตรกรมากกว่าครึ่งมียุ้งฉางที่ไม่สามารถป้องกันนก หนูมาทำลายข้าวในฉางได้

3.2 สภาพการตลาดข้าวในปี

1) เกษตรกรมากกว่าสองในสามเมื่อนำข้าวไปขายสถานที่รับซื้อมีการวัดเปอร์เซ็นต์ ความชื้น และสิ่งเจือปน

2) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการตรวจสอบราคาซื้อขายผลผลิต โดยมีการสอบถามราคาจาก โรงสีในท้องถิ่น และบางส่วนสอบถามจากเพื่อนบ้าน การขายข้าวส่วนใหญ่จะไม่ขายทันทีหลังเก็บเกี่ยวแต่เก็บ ข้าวไว้บริโภคและจะทยอยขายเมื่อต้องการเงิน และทั้งหมดขายข้าวในรูปข้าวเปลือก

3) เกษตรกรส่วนใหญ่ขายให้กับโรงสีในอำเภอซึ่งมีทั้งหมด 5 แห่ง โดยใช้รถกระบะในการขนส่งผลผลิตข้าวไปขาย ซึ่งแต่ละครั้งบรรทุกได้ประมาณ 1 ตัน

4) การส่งเสริมการขาย เกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการ ส่งเสริมการขาย มีเพียงส่วนน้อยได้รับการสนับสนุน โดยเข้าร่วม โครงการสินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือก นาปีกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

4. ความต้องการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวนาปี

4.1 ความต้องการส่งเสริมด้านการผลิตและการตลาด

1) ความต้องการส่งเสริมด้านการผลิต

เกษตรกรต้องการ การส่งเสริมด้านการผลิตมากที่สุด ในประเด็น การทำนาหว่านข้าวแห้ง การใช้ปุ๋ยเคมีและการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ รองลงมาคือการส่งเสริมด้านการเตรียมดิน การปรับปรุงบำรุงดิน การจัดเตรียมเมล็ดพันธุ์ การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาข้าว การทำนาค้า การป้องกันโรคและแมลงศัตรูข้าว ตามลำดับ

2) ความต้องการส่งเสริมด้านการตลาด

เกษตรกร ต้องการส่งเสริมด้านการตลาดมากที่สุดในประเด็นการทำผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีคุณภาพดี ราคาสูง โดยควบคุมไม่ให้มีสิ่งเจือปนและมีข้าวหักน้อย ความชื้นไม่เกิน 14% รองลงมาคือความต้องการส่งเสริมด้านการกำหนดราคา การชั่ง ตวง วัด การวัดความชื้นและสิ่งเจือปน ด้านการส่งเสริมการขาย การโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า และด้านการขายสินค้า ตามลำดับ

4.2 ความต้องการวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวนาปี

1) วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลที่เกษตรกรต้องการมากที่สุดคือ การเยี่ยมชมเกษตรกร เป็นรายบุคคลที่บ้านหรือที่ไร่นาของเกษตรกร

2) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มที่เกษตรกรต้องการมากที่สุดคือ การฝึกอบรมและสาธิต

3) วิธีการส่งเสริมแบบมวลชนที่เกษตรกรต้องการมากที่สุด คือการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน

4.3 ความต้องการด้านการสนับสนุน

1) ความต้องการ การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตเกษตรกรมีความต้องการมากที่สุด ในประเด็น การสนับสนุนศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนให้มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้บริการเกษตรกรอย่างเพียงพอ

2) ความต้องการ การสนับสนุนด้านการบริการเกษตรกรมีความต้องการมากที่สุด ในประเด็น การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้เพียงพอต่อการทำนา

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะการผลิตและการตลาดข้าวนาปี

5.1 ด้านการผลิต

1) ด้านเมล็ดพันธุ์

ปัญหา เมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพง และขาดแคลนเมล็ดพันธุ์

ข้อเสนอแนะ รัฐควรจัดหาเมล็ดพันธุ์มาจำหน่ายในราคาถูกให้แก่เกษตรกร ควรมีโครงการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีทุกๆ 4 ปี และควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้ในครัวเรือน

2) ด้านการเตรียมดิน

ปัญหา ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุมีความยุ่งยาก วัสดุหาได้ยาก และค่าเตรียมดินมีราคาแพง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ รัฐควรจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการทำนาให้เพียงพอต่อการปลูกข้าว เพื่อให้การเตรียมดินเป็นไปตามฤดูกาล ควรมีการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน และควรมีการรณรงค์การไถกลบตอซังข้าวหลังการเก็บเกี่ยว

3) ด้านวิธีการปลูก

ปัญหา แรงงานปลูกข้าวมีราคาแพง และขาดแคลนแรงงานปลูกข้าว

ข้อเสนอแนะ รัฐควรจัดหาเครื่องหยอดข้าวมาใช้ในหมู่บ้านโดยผ่าน โครงการต่างๆ ของรัฐบาล ควรมีการส่งเสริมและอบรมการทำนาหว่านข้าวแห้ง

4) ด้านการดูแลรักษา

ปัญหา ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีราคาแพงและ โรคแมลงศัตรูพืชระบาด

ข้อเสนอแนะ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการทำและใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อทดแทนปุ๋ยเคมี รัฐควรจัดหาปุ๋ยเคมีราคาถูกมาจำหน่ายให้กับเกษตรกรโดยตรง

5) ด้านการเก็บเกี่ยว

ปัญหา ขาดแคลนแรงงานเก็บเกี่ยวข้าวและรถเกี่ยวข้าวมีจำนวนน้อย

ข้อเสนอแนะ รัฐควรจัดหารถเกี่ยวข้าวมาใช้ในหมู่บ้านโดยผ่าน โครงการต่างๆ ของรัฐบาล และควรมีการฟื้นฟูประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าวขึ้นมาใหม่เพื่อช่วยเหลือกันและกัน

5.2 ด้านการตลาด

ปัญหา เกษตรกรถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าด้านการกำหนดราคา การชั่ง ตวง วัด การวัดความชื้นและสิ่งเจือปน ขาดการสนับสนุนด้านการจำหน่ายจากภาครัฐ และแหล่งจำหน่ายอยู่ไกลไม่สะดวกต่อการขนส่งผลผลิตไปจำหน่าย

ข้อเสนอแนะ รัฐบาลควรมีการประกันราคาข้าวขึ้นต่ำให้กับเกษตรกร รัฐควรมีการควบคุมโรงสีข้าวไม่ให้เอาเปรียบเกษตรกรในช่วงขายข้าว และควรมีการให้ความรู้ด้านการชั่ง ตวง วัด การวัดความชื้น สิ่งเจือปน และการส่งเสริมการขายให้กับเกษตรกร

อภิปรายผล

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ผลจากการศึกษาในภาพรวมพบว่า เกษตรกรสองในสามเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 53 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 2.6 คนสอดคล้องกับปฐาการ สร้อยสูงเนิน (2555: 80) ได้ศึกษาการผลิตข้าวและความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาในตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 52 ปีและมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรมีอายุค่อนข้างมากและจำนวนแรงงานในครัวเรือนค่อนข้างน้อยประกอบกับเป็นแรงงานในรุ่นพ่อและแม่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งประสิทธิภาพการทำงานจะลดลงเรื่อยๆ ตามอายุที่มากขึ้น ส่วน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ลูกหลานของเกษตรกรไม่นิยมทำนาเนื่องจาก เป็นงานที่หนักและผลตอบแทนไม่มาก จึงไปทำงานบริษัท หรือ เป็นลูกจ้างในโรงงานต่างๆ ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องจ้างแรงงานภายนอกครัวเรือนเข้ามาช่วย

2. ความรู้ความเข้าใจตามคำแนะนำของกรมส่งเสริมการเกษตรในการผลิตและการตลาดข้าวในปี

จากการทดสอบความรู้ความเข้าใจตามคำแนะนำของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่าเกษตรกรสามารถตอบได้ถูกต้องเฉลี่ย 9.90 จากข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ ซึ่งข้อที่เกษตรกรตอบผิดจากคำแนะนำ ก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นการปฏิบัติที่ผิด เนื่องจากบริบทของพื้นที่แต่ละแห่งไม่เหมือนกัน เกษตรกรอาจไม่สามารถปฏิบัติได้ตามคำแนะนำเนื่องจากอาจมีปัจจัยอื่นๆที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความรู้มากที่สุด(ร้อยละ 94.4) ในประเด็นยุ่งยากเก็บรักษาข้าวต้องสะอาด สามารถป้องกันนกและหนู และไม่มีข้าวเก่าตกค้าง รองลงมา (ร้อยละ 94.0) มีความรู้ในประเด็นการไถจะเป็นการไถกลบตอซึ่งข้าวและ วัชพืช และมีเกษตรกรเพียงไม่กี่คน (ร้อยละ 4.2) ที่มีความรู้ในประเด็นก่อนเก็บเกี่ยวข้าว 10 วันควรระบายน้ำออกจากแปลงนา เพื่อให้ข้าวสุกพร้อมกัน จะเห็นได้ว่าเกษตรกรยังขาดความรู้ทางวิชาการในการผลิตข้าวในปีอีกมาก ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะมีความชำนาญในการปฏิบัติมาเป็นเวลานานก็ตาม แต่เกษตรกรซึ่งมีอายุมากและมีความรู้ในระดับประถมศึกษาอาจมีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวสมัยใหม่ ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องปรับกระบวนการถ่ายทอดให้เหมาะสมกับอายุและความรู้ของเกษตรกร เช่นการฝึกอบรมตามกระบวนการ โรงเรียนเกษตรกรซึ่งสอดคล้องกับ เกล็ดศักดิ์ คุ่มหิรัญ (2554: 2-13) ที่กล่าวถึงทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โล ซึ่งกล่าวไว้ว่าผู้สื่อสารจะต้องมีทักษะความชำนาญและความสามารถในการปรับระดับของข้อมูลให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับสาร

3. สภาพการผลิตและการตลาดข้าวในปี

3.1 สภาพการผลิตข้าวในปี

1) ด้านผลผลิตข้าว พบว่าข้าวเหนียวพันธุ์ กข 6 ที่เกษตรกรใช้ปลูกให้ผลผลิตเฉลี่ย 300 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนข้าวเจ้าซึ่งใช้พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ให้ผลผลิตเฉลี่ย 232 กิโลกรัมต่อไร่ จะเห็นว่าได้ผลผลิตค่อนข้างต่ำ ซึ่งต่ำกว่าที่กรมส่งเสริมการเกษตร (2545: 9) ระบุไว้ว่าข้าวเหนียว กข 6 ให้ผลผลิต 670 กิโลกรัมต่อไร่ และข้าวเจ้าขาวดอกมะลิ 105 ให้ผลผลิตประมาณ 363 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ อาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวในการทำนา และการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่ถูกต้อง ตลอดจนการใช้พันธุ์ข้าวที่เก็บไว้ใช้เองในครัวเรือนหลายปีติดต่อกันโดยไม่มีการเปลี่ยนพันธุ์ข้าว เป็นต้น

2) การผลิตข้าว เกษตรกรเกินครึ่งผลิตข้าวโดยวิธีการทำนาหว่านข้าวแห้ง ส่วนที่เหลือทำนาดำ ทั้งนี้เนื่องจากขาดแคลนแรงงานในการปลูกข้าวและแรงงานมีราคาแพงเกษตรกรจึงหันมาทำนาหว่านข้าวแห้งมากขึ้น ซึ่งสะดวก รวดเร็วและใช้แรงงานน้อยกว่าการทำนาดำ

3) การใช้ปุ๋ยเคมี เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกข้าว ซึ่งมีการใช้ถึง 3 ครั้ง โดยในระยะหลังปักดำข้าว ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 16-8-8 อัตราการใช้เฉลี่ย 15.2 กิโลกรัมต่อไร่ ในระยะข้าวแตกกอ ใช้ปุ๋ยเคมี 3 สูตรได้แก่ 16-8-8 อัตรา 15.0 กิโลกรัมต่อไร่ 16-16-8 อัตรา 1.8 กิโลกรัมต่อไร่ และ 15-15-15 อัตรา 1.5 กิโลกรัมต่อไร่ และในระยะข้าวตั้งท้อง เกษตรกรเกือบครึ่งใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 อัตรา 13.7 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งไม่สอดคล้อง กับกรมส่งเสริมการเกษตร (2549: 12) ที่ แนะนำการใช้ปุ๋ยในนาข้าว ควรใส่ 2

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ครั้งที่ 1 ใ้ก่อนปักดำไม่เกิน 1 วัน หรือหลังปักดำ 10-20 วัน สำหรับนาหว่านใ้ใ้หลังหว่านข้าว 20-30 วัน โดยใช้สูตร 16-20-0, 20-20-0, 28-22-0 ในนาดินเหนียว และสูตร 16-16-8 ในนาดินทรายอัตรา 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ ครั้งที่ 2 ใ้ก่อนข้าวออดอก 30 วัน โดยใช้สูตร 21-0-0 อัตรา 10-20 กิโลกรัมต่อไร่ หรือปุ๋ย ยูเรีย สูตร 46-0-0 อัตรา 5-10 กิโลกรัมต่อไร่ จะเห็นว่าเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีที่หลากหลายและไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เนื่องจากทำตามเพื่อนบ้าน หรือญาติที่บอกต่อ ๆ กันมา

3.2 สภาพการตลาดข้าวนาปี

1) เกษตรกรส่วนมาก เมื่อนำข้าวไปขายยังโรงสีข้าว สถานที่รับซื้อจะมีการตรวจคุณภาพข้าว โดยมีการวัดความชื้นและสิ่งเจือปน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่แสดงถึงคุณภาพในระดับหนึ่งของโรงสีที่รับซื้อข้าวจากเกษตรกร นอกจากนั้นก่อนการขายเกษตรกรจะมีการตรวจสอบราคาซื้อขายข้าว โดยสอบถามจากโรงสีในท้องถิ่นซึ่งมีทั้งหมด 5 แห่ง เพื่อขายข้าวกับโรงสีที่ให้ราคาสูงที่สุด

2) การสนับสนุนจากภาครัฐในการส่งเสริมการขาย พบว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่ได้เข้าร่วมโครงการสินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือกนาปีกับ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) มีเพียงส่วนน้อยที่เข้าร่วม ทั้งนี้อาจจะเนื่องจาก มีขั้นตอนที่ยังยากจึงไม่สนใจให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

4. ความต้องการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวนาปี

4.1 ความต้องการ การส่งเสริมด้านการผลิตและการตลาด

1) ความต้องการ การส่งเสริมด้านการผลิตข้าวนาปี เกษตรกรต้องการ การส่งเสริมการนาหว่านข้าวแห้งมากที่สุด รองลงมาคือ การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีการนาหว่านข้าวแห้งมากกว่าการนาดำ และมีการใช้ปุ๋ยเคมีที่ไม่ถูกต้อง มีการใช้ที่หลากหลาย ทั้งสูตรปุ๋ย อัตราการใช้ และช่วงระยะเวลาการใช้ เป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรยังขาดความรู้ในการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นอย่างมาก

2) ความต้องการ การส่งเสริมด้านการตลาดข้าวนาปี เกษตรกรต้องการมากที่สุด ในประเด็นการขายข้าวใ้ใ้ราคาสูงด้วยการผลิตข้าวใ้มีคุณภาพโดยใ้มีสิ่งเจือปนและข้าวหักน้อย ความชื้นดำไม่เกิน 14% จะใ้ใ้ข้าวใ้มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ผลิตข้าวเพื่อการจำหน่าย ดังนั้นคุณภาพข้าวเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากต่อราคาใ้จำหน่าย สอดคล้องกับวิวัฒน์ ไหมแก่นสาร (2552: 1-27) ซึ่งกล่าวถึงส่วนผสมการตลาดว่า การตัดสินใจเรื่องผลิตภัณฑ์ (product) หมายถึงตัวสินค้าที่สามารถจับต้องได้ ต้องมีองค์ประกอบที่ดีใ้แก่ คุณภาพของสินค้า

4.2 ความต้องการวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวนาปี

1) วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคล การเยี่ยมเยียนเกษตรกรเป็นรายบุคคลที่บ้านหรือไร่นา เป็นที่ใ้ต้องการของเกษตรกรมากที่สุด เนื่องจากสามารถซักถามเจ้าหน้าที่ใ้ได้อย่างละเอียด และเป็นกันเอง ซึ่งก็สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2556: 107) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมแบบรายบุคคลมีข้อดีคือใ้ผลแน่นอน สามารถเข้าใจและแก้ไขปัญหาใ้ถูกต้อง และสร้างความคุ้นเคยกับเกษตรกรใ้มาก

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

2) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มที่เกษตรกรมีความต้องการมากที่สุดคือ การฝึกอบรมและสาธิต เนื่องจากเกษตรกรได้รับความรู้และได้เห็นการสาธิต ทำให้จดจำและนำไปปฏิบัติในไร่นาได้ สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2556: 4-39) ที่กล่าวว่าวิธีการฝึกอบรมเป็นวิธีที่ใช้กันมาก ทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจและความชำนาญ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

3) วิธีการส่งเสริมแบบมวลชนที่เกษตรกรมีความต้องการมากที่สุด คือ การประชาสัมพันธ์ ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำหมู่บ้านมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกือบทุกวัน จึงเป็นสื่อที่อยู่ใกล้ตัวเกษตรกรมากที่สุด สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้ทันทั่วถึง อย่างต่อเนื่อง และได้ผล แต่จากการศึกษา พบว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นวิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรต้องการน้อยมาก ทั้งนี้ก็อาจจะเนื่องมาจากเกษตรกรมีอายุมาก ไม่ถนัดในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงมีความต้องการใช้น้อย แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศ มีแพร่หลายและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อตัวเกษตรกร สอดคล้องกับแนวคิดของสุนันท์ สีสั่งข์ (2553: 2-24) ที่กล่าวว่า จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โทรศัพท์มือถือ สามารถเชื่อมโยงสัญญาณแสดงข้อมูลทางการเกษตร หรือสามารถสาธิตวิธีโดยใช้วีดีโอคลิป และตอบข้อซักถามผ่านเครือข่ายการสื่อสารได้

4.3 ความต้องการด้านการสนับสนุน

1) เกษตรกรต้องการให้มีการสนับสนุนศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนให้ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนมากเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เองและบางส่วนซื้อจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอุดรธานี ซึ่งอยู่ไกลและไม่สะดวก ประกอบกับเมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพง ดังนั้นจึงมีความต้องการให้ศูนย์ศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนตำบลผาสุกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

2) เกษตรกรมีความต้องการให้มีการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้เพียงพอต่อการปลูกข้าว เนื่องจากเกษตรกรปลูกข้าวโดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวอาจเกิดการขาดแคลนในการเพาะปลูกหากพึ่งพาน้ำจากน้ำฝนเพียงแหล่งเดียว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1. เกษตรกรจะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดในการผลิตข้าวที่ต้องพึ่งพิงปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้น้อยลง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรหนึ่งในสามมีการกำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมี ดังนั้นเกษตรกรควรหันมาพึ่งตนเองให้มากขึ้นโดยการใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดต่างๆ ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด รวมทั้งน้ำหมักจุลินทรีย์ซึ่งมีหลายชนิด นอกจากนั้นควรเน้นการผลิตข้าวอินทรีย์ ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดเป็นอย่างมาก นอกจากจะลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรแล้ว ยังเสริมสร้างสุขภาพของผู้ผลิต และผู้บริโภคข้าวตลอดจนสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ลดการรั่วไหลของเงินตรา และที่

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

สำคัญสามารถแก้ไขปัญหาราคาข้าวได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ถึงแม้ราคาข้าวจะตกต่ำก็ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรน้อย เพราะต้นทุนการผลิตข้าวต่ำ เกษตรกรสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

2. เกษตรกรต้องปลูกฝังแนวคิดใหม่ให้กับลูกหลานโดยให้หันมาพัฒนาที่ดินของตนเอง แทนที่จะมุ่งเน้นให้รับราชการและทำงานในบริษัทเอกชนหรือลูกจ้างในโรงงาน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 2.6 คน และเป็นแรงงานในรุ่นพ่อและแม่ ซึ่งในอนาคตจะขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรเป็นอย่างมาก ส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกไม่มากและผลิตเพื่อบริโภคไม่ควรจ้างเครื่องจักร ควรใช้แรงงานในครัวเรือนเพื่อลดต้นทุนการผลิต

3. เกษตรกรควรรวมกลุ่มกันผลิตและจำหน่ายข้าวคุณภาพสูงเช่นข้าวที่ผ่านมาตรฐานGAP หรือข้าวอินทรีย์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการขายข้าวให้ได้ราคาสูงด้วยการผลิตข้าวให้มีคุณภาพ ดังนั้นถ้ามีการรวมกลุ่มกันผลิตข้าวคุณภาพสูง ก็จะสามารถรองรับการส่งเสริมและการช่วยเหลือจากทางราชการหรือองค์กรเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นการสร้างอำนาจต่อรองและรองรับความต้องการของตลาดที่อาจจะขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะต่อกรมส่งเสริมการเกษตร

1. จากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลมากที่สุด คือการเยี่ยมชมเกษตรกรเป็นรายบุคคลที่บ้านและไร่นา แต่ในสภาวะปัจจุบันจำนวนครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น และการกิจเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาลมีมาก ประกอบกับจำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีจำนวนลดลง การเยี่ยมชมเกษตรกรเป็นรายบุคคล ก็คงทำได้เฉพาะเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart farmer) และอาสาสมัครเกษตรกรประจำหมู่บ้านเท่านั้น เพื่อให้เป็นตัวอย่างให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านต่างๆ

2. ปรับปรุงการฝึกอบรมเกษตรกรให้มีระยะเวลาที่นานขึ้น จากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มมากที่สุด คือการฝึกอบรม ซึ่งวิธีการฝึกอบรมของกรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปัจจุบันเป็นหลักสูตรระยะสั้นเพียง 1-2 วัน ทำให้การรับรู้ด้านวิชาการและทักษะต่างๆไม่เพียงพอเท่าที่ควร ดังนั้นควรมีการเพิ่มระยะเวลาฝึกอบรมให้นานขึ้น เช่นการฝึกอบรมตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร ตามอายุของพืชตลอดฤดูกาลเพาะปลูก

3) กรมส่งเสริมการเกษตรควรมีการค้นคว้าวิจัยผลิตเครื่องหยอดเมล็ดข้าว ที่มีขนาดพอเหมาะและราคาถูกใช้ในครัวเรือน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรเกินครึ่งปลูกข้าวด้วยวิธีการหว่านข้าวแห้ง ดังนั้นกรมส่งเสริมการเกษตรควรมีการค้นคว้านวัตกรรมใหม่ๆและบูรณาการกับกรมการข้าวทำการวิจัยเรื่องการทำนาหว่านข้าวแห้ง และการทำนาหยอดให้มากขึ้น เพื่อให้มีองค์ความรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จะต้องเน้นการใช้ประโยชน์จากหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านให้มากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมแบบมวลชนมากที่สุด คือการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเน้นการใช้ประโยชน์จากหอกระจายข่าว

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ประจำหมู่บ้านให้มากที่สุดโดยการผลิตสื่อชนิดต่างๆ ได้แก่ แผ่นปลิวหรือบทความสั้นๆ แล้วนำไป เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านตามระยะการเจริญเติบโตของข้าว อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2. ควรมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young smart farmer) และเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart farmer) ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการใช้สื่อสารสนเทศน้อย เนื่องจากมีอายุมาก และใช้ไม่เป็น แต่ในปัจจุบันสื่อสารสนเทศมีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อเกษตรกร ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องเน้นการใช้สื่อสารสนเทศกับเกษตรกรรุ่นใหม่และเกษตรกรปราดเปรื่อง เพื่อให้เกษตรกรเหล่านี้เป็นแกนนำและตัวเชื่อมกับเกษตรกรรุ่นเก่าให้สามารถรองรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างลงตัว

3. ศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนจะต้องผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรในตำบล โดยจากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการให้มีการสนับสนุนให้ศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนจะต้องผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้เพียงพอในท้องถิ่น และจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม ตลอดจนส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้เองในครัวเรือน

4. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องประยุกต์การใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ถูกต้อง และวิธีการส่งเสริมที่เหมาะสมไปใช้ให้เข้ากับระดับความรู้ ความชำนาญ และอายุของเกษตรกร ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีอายุค่อนข้างมาก เฉลี่ย 53 ปี จบระดับประถมศึกษา และมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 22 ปี

5. จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดข้าวนาปีหลายประการ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรนำผลการศึกษาไปวางแผนเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวนาปีในตำบลผาสุก โดยจัดทำโครงการเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการปกครองใน รูปแบบของบพัฒนาจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลผาสุก เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจัดฝึกอบรม/สาริต ให้ความรู้ตามความต้องการของเกษตรกร ในประเด็น การทำนาหว่านข้าวแห้ง การใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าว การผลิตและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตข้าวให้มีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด ความรู้ด้านการกำหนดราคา การชั่ง การวัดความชื้นและสิ่งเจือปน การผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ในครัวเรือน และการป้องกันกำจัดวัชพืช โรค-แมลงศัตรูข้าว

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล

1. รัฐบาลต้องจัดหาระบบน้ำชลประทานให้เพียงพอต่อการปลูกข้าว ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความต้องการมากที่สุด คือให้มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกข้าว นอกจากนั้นรัฐบาลควรจะมีการวางแผนงานและจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนนํ้า และน้ำท่วมซ้ำซากอย่างจริงจัง และยั่งยืน

2. นโยบายของรัฐบาลที่มีออกมาเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในด้านต่างๆ ควรมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าร่วมโครงการได้สะดวก ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรเข้าร่วมโครงการของ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

รัฐบาลบางโครงการน้อย เนื่องจากมีขั้นตอนที่ยุงยาก ซึ่งถ้ามีการปรับปรุงแก้ไข ก็จะทำให้เกษตรกรสามารถเข้าร่วมได้เป็นจำนวนมากและเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2545). เอกสารวิชาการที่ 37 เรื่องข้าวพันธุ์ดี. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี
- (2549). การผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตข้าวหอมมะลิเพื่อการ
แข่งขันการส่งออก ปี 2549. กรุงเทพฯ:
- (2556). คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การทำงานส่งเสริมการเกษตรกับชุมชน.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ. (2554). เอกสารการสอนชุดวิชาสารสนเทศและสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร.
นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปัฐภากร สร้อยสูงเนิน. (2555). การผลิตข้าวและความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาใน
ตำบลเมืองเก่า อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์. (2556). เอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิวัฒน์ ไม่แก่นสาร. (2553). เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการการตลาดสินค้าเกษตร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนันท์ สีสังข์ และ สราวุธ ยะกร. (2553). เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริม
การเกษตร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเกษตรอำเภอภูพาน. (2555). แบบรายงานการประเมินผลผลิตข้าวนาปี ปีการผลิต 2554/55 ระดับ
อำเภอ. อุตรดิตถ์